

van imkertot imker

Ko Zoet

Toen en nu

Mei, de maand van kracht en energie. Niemand en niets kan zich eraan onttrekken. Kijk maar om je heen. Bomen en struiken hebben hun winterkleed afgegooid en staan er weer fris en groen bij. Ook zelf voel je weer iets dat aan vroeger doet denken. Herboren noemen we dat. Een kennis, kenmerk strompelen, loopt weer vitaal door het dorp. En onze bijen? Wat dacht je, ze zijn een deel van die oerkracht. Ze hebben zich formidabel ontwikkeld. WIJ weten waar dat op uit draait. ZIJ groeien daar onbewust naar toe. Waar ons 'weten' en hun 'onbewuste groeien' elkaar raken heet het zwermen. Sinds de tijd van Vader Cats is er in de aanloop naar het zwermgebeuren weinig veranderd. TOEN ging het imkervolk kleien - de bijen naar de dracht op de kleigronden brengen - om de volken op zwermhoogte te krijgen. Zwermen waren graag geziene gasten, hoe groter de oogst des te beter. NU gaan we nog steeds in het voorjaar 'kleien' in de hoop een oogst binnen te halen. Hoe groter de oogst des te beter, honingooft wel te verstaan. Het zwermen is nu een lastige bijkomstigheid geworden. Hoe we ermee om moeten gaan is in duizenden boeken beschreven. Wij weten er alles van, nou ja bijna alles.

Door de bril van Vader Cats (1656)

De bien achten de koning zeer hoog, en bouwen in het bovenste van den korf een slot voor hem, daer hy alleen zit; zy stellen hun leven voor hem te pande; als het huys van den koning omverre raakt, brengen zy geen jongen meer. Men moet den koning boven in den korf zoeken; indien hy uit den korf vliegt, vliegen zy alle met hem uyt, en brengen hem weder in; valt hy in het gras, zoo vallen zy met hoopen op hem; daarom en moet er geen gras omtrent de korven wezen. Eenen korf heeft dikwils twee, dry of vier koningen, die men des avonds hooren kan, als men zyne oor aen den korf houd; daer uyt men zoo veel zwermen besluit als men koningen hoort. Elken korf

heeft maer eenen koning, de andere gaen met de zwarmen weg; maar zoo er twee in eenen korf bleeven, moest den eenen weg, want elk krygt zynen aanhang, en het werk gaat niet voort.

Als imkers elkaar ontmoeten

Dan wordt er gepraat over de bijen. Over de hoeveelheid raten met broed, over afleggers, koninginneteelt en hoe het zwermen onder de duim is gehouden. Imkers die nooit een zwerm kwijt raken zijn er ook. Die mogen de komende winter hun verhaal afsteken want we horen elkaar graag aan, als het maar over de bijen gaat. Misschien hebben ze wel een heel bijzondere lijn ontwikkeld die niet meer zwermt. Je moet er toch niet aan denken dat het ooit zo ver komt. Het aantal volken dat je er dan op nahoudt is alleen nog maar afhankelijk van de beschikbare ruimte om ze te plaatsen en van de tijd om honing te slingeren. Zover is het gelukkig nog lang niet en ik wens de bijen tot in lengte van dagen de kracht toe om hun vermenigvuldigingsdrang in stand te houden.

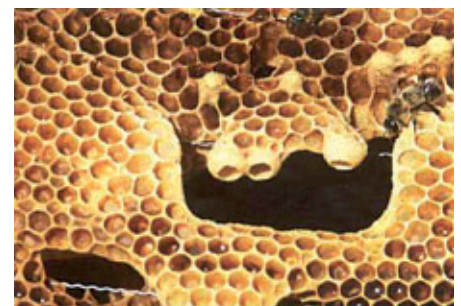
Terug naar de zwermperikelen

Als je het goed beschouwt zijn we raar bezig. We jagen de volken op tot grote hoogte door te verenigen, voer open te krabben of het geven van andere stimulerende middelen met als resultaat een sterk volk om nectar te verzamelen. In werkelijkheid kijken we naar een sterk volk dat zich voorbereidt op het zwermen en door ons toedoen in een stroomversnelling terecht is gekomen. Ligt aan het einde van de dracht de honing verzegeld in de raten opgeslagen, dan betekent dat voor de bijen wegwezen, zwermen. Dan komt de imker in actie. De bovenbak wordt gelicht om te zien of er aan de onderzijde van de raten zwermcellen aanwezig zijn. Een niet betrouwbare aanpak, want de bijen vinden elke open plek

geschikt. Voor een beroepsimker met honderden volken komt daarbij de afweziging tussen een vluchtige controle of een grondige inspectie uitgezet tegen de tijd.

Aanpak beroepsimker uit Nieuw Zeeland

"Vóór de dracht verwissel ik de onder- en bovenbak met elkaar zodat de koningin volop ruimte houdt om eitjes te leggen. Vervolgens breng ik de volken zo veel mogelijk op gelijke sterkte door het overhangen van broed. Het is me gebleken dat een groot aantal volken van gelijke sterkte meer honing oplevert dan een mix van zwakke en sterke volken. Bovendien is de laatste combinatie veel arbeidsintensiever. Uiteraard moeten de volken ziektevrij zijn. Is een volk zwak door een slechte koningin dan ruim ik

Zwermcellen onzichtbaar na het kantelen.

Gekantelde bovenbak voor controle op zwermcellen.

Veranderingen bij PPO-Bijen

haar op. Er moet voortdurend ruimte zijn voor het bergen van de nectar. Zijn er tijdens een inspectie toch gesloten zwermcellen dan breken we die uit en ontnemen het volk raten met broed. Het aanwezig zijn van gesloten doppen betekent meestal dat er al een zwerm vertrokken is. Afleggers maken is een mogelijkheid maar dan moet het wel in het systeem zijn ingepast. Al mijn kasten hebben open gaasbodems want een goede luchtvoorziening vermindert de zwerm drift. Volken met een jonge koningin zwermen minder snel dan volken met een oude koningin. Daar staat tegenover dat oudere koninginnen een groter broednest opbouwen en dat betekent méér bijen, méér honing, ALS we het zwermen de baas blijven. Werken met een zwermtraag ras is mooi, maar het houdt in dat je voortdurend nieuwe koninginnen moet kopen tenzij je zelf koninginnen teelt. Wij passen het systeem van twee koninginnen in een volk toe, waarbij we de jonge koningin in de bovenbak proberen te telen en de oude koningin in de onderbak blijft. Dat deel mag de honing verzamelen”.

Geurstoffen aan de basis

Gebrek aan ruimte voor het volk en/of koningin, geen gelegenheid tot bouwen, een te warme opstelling, slechte verspreiding van koninginnegeurstof, ze worden allemaal genoemd als aanjagers van de zwermneiging. Het aanwezig zijn van koninginnegeurstof heeft een beperkende invloed op het bouwen van zwermcellen. De samenstelling van de koninginnegeurstof is geanalyseerd, nagemaakt en in bijenvolken gebracht. Helaas werden er gewoon zwermcellen aangezet. Een mengsel van koninginnestof uit de kaakklieren met die uit kliertjes in de poten van de koningin bleek wel in staat om het bouwen van doppen te verhinderen. Met de twee stoffen afzonderlijk werd dit resultaat niet bereikt. Het als eerste aanzetten van zwermcellen onder aan de raten is nu verklaard want daar komt de koningin maar sporadisch.

Een theorie met vragen

De zwerm drift bouwt zich geleidelijk in het bijenvolk op. Onbegrepen is nog steeds wat bepaalt welke bijen vertrekken met de zwerm en welke bijen thuis blijven. Het is een kwestie van lange adem. Steeds meer bijen zonderen zich af en hangen stroperig in slingers aan de raten. Het zijn deze bijen die met de zwerm vertrekken. Met het afzwermen nemen ze een ongelooflijke hoeveelheid voer uit de raten mee. Tijdens het opbouwen van de zwerm drift krijgt de koningin minder te eten, ze komt in een conditie om te kunnen vliegen. Maar dat roept weer een andere vraag op. Zijn alle bijen, zowel de thuisblijvers als de vertrekkende, er dan van doordrongen dat er gezwermd gaat worden en de koningin moet afvallen? Geweldig toch die vragenlijst die maar niet korter wil worden. Nu weer terug naar onze bijen en lekker genieten.

Het weer in mei

Voor de periode 1971-2000 gelden voor het midden van ons land de volgende normalen:

- aantal uren zonschijn 204 (=N)
- hoeveelheid neerslag 62 millimeter (=N)
- gem. maximumtemperatuur 17,6°C (=N).

Jaar	Zon (uren)	Neerslag (mm)	Max. temp °C
2002	N	N	+
2003	N	+	N
2004	N	- (35)	N
2005	+	(226)	N
2006	N	+	+(19,2)

Geraadpleegd

- Cats Bie, J. - Boek. Geschreven op zyn kasteel te Zorgvlied, door den overleden Heer Jacob Cats, Ridder, Stadhouder van Leenen, groot Zegelbeyder der edele Staeten van Holland en Westvriesland zynd Raed-Pensionnaris van Holland.
- Cramp, David, Swarming, a problem for honey producers. *BeeKeepers Quarterly* 20(80): 40(2005).

Terwijl onze bijen heel vroeg en supergoed uit de winter komen gaan er bij PPO-Bijen wat zaken veranderen.

Per 1 februari is onze imker Daan Jaspers aan een nieuwe baan aan de universiteit begonnen, als practicumassistent en -voorbereider. Dit lijkt een erg leuke baan voor hem te zijn. De keus om dit te doen was niet geheel vrij, maar was nodig omdat PPO-Bijen de eigen imkerij heeft overgedaan aan imkerbedrijf Inbuzz BV. Om rendabel te draaien moet onze eigen imkerij minstens 450 volken omvatten, terwijl we voor onderzoek niet meer dan ongeveer 150 aan kunnen. De VBBN-cursus Bijenhouden is overigens niet tevergeefs geweest: Daan is nu hobbyimker.

Per 1 april heeft Lonne Gerritsen haar baan bij PPO-Bijen verruild voor een baan bij het College Toelating Bestrijdingsmiddelen (CTB) in Wageningen. Lonne heeft ongeveer twee jaar zorg gedragen voor het varroa-onderzoek. Lonne's nieuwe baan zal waarschijnlijk veel beter te combineren zijn met haar gezin. We wensen haar veel succes bij het CTB.

Een geleidelijke verandering is dat Sjef van der Steen zich zachtjesaan weer meer met ons begint te bemoeien. Sinds zijn verkeersongeval in november 2006 is Sjef fanatiek bezig met zijn revalidatie. Via e-mail en telefoon is hij inmiddels weer betrokken bij het onderzoek. Sjef mag nog niet autorijden, dus kan nog niet naar Wageningen komen. Wanneer dat wel kan zal het zelf in de bijen werken eerst nog wel tegenvallen.

Twee mensen weg uit een team van zeven mensen lijkt een grote adering, maar wij kijken met vertrouwen vooruit. We verwachten veel van de samenwerking met Inbuzz, zowel voor de levering van kwalitatief goede bijenvolken voor het onderzoek, als voor hun inbreng in het onderzoek. Beide directeuren van Inbuzz zijn immers gepromoveerde bijologen!

Tjeerd Blacquière, PPO-Bijen